

Predarea gramaticii limbilor străine către copii: o analiză comparativă

Raluca Levonian

Universitatea din București/Universitatea „Ovidius” din Constanța
raluca.levonian@litere.unibuc.ro

Ioana-Cristina Joița

Universitatea din București
cristina.joita@litere.unibuc.ro

Pentru a cita acest articol: Levonian, R., Joița, I. C., 2024, „Predarea gramaticii limbilor străine către copii: o analiză comparativă”. *Romanian Studies Today*. VIII, p. 143-158.

Abstract. This paper investigates whether and how grammar is introduced in foreign language textbooks for children in primary schools in Romania. We propose a comparative analysis of two German language textbooks and of two textbooks for Romanian as a foreign language, addressing children from ethnic minorities. The case study is represented by the category of adjectives, whose flexion may prove difficult for foreign learners of German or Romanian, since in both languages the correct endings of adjectives depend on the gender, number and case of the noun. In our analysis, we have taken into account the lessons where adjectives are used in both textbooks, the number of adjectives introduced, the clarity of their meanings and the sentences given as examples. The findings show that the introduction of adjectives proceeds slower in the German textbooks than in the Romanian ones, the utterances are more simple, and predicative adjectives are more frequent, which avoids their declension. In contrast, the Romanian textbooks contain a higher number of adjectives that are declined, while the examples are sometimes not clear enough. The Romanian textbooks appear therefore to be more suitable for children with previous knowledge of Romanian.

Keywords: foreign language teaching; Romanian; German; grammar; adjectives

1. Introducere

Politicile lingvistice și studierea limbilor străine constituie o prioritate la nivelul Uniunii Europene, cu scopul de a facilita integrarea socială, economică și culturală a cetățenilor din statele membre, de a sprijini comunicarea interculturală și de a promova recunoașterea diversității într-un cadru multicultural, multiethnic și multilingvistic. O recomandare formulată încă din 2005 se referă la importanța cunoașterii a cel puțin două limbi străine, pe lângă limba maternă (Commission of the European Communities, 2005: 3). În privința necesității studierii limbilor străine, un recent sondaj Eurobarometru a arătat că peste 80% dintre cetățenii statelor membre EU susțin acest obiectiv. Conform aceluiași sondaj, multilingvismul devine mai vizibil în Uniunea Europeană, trei din cinci cetățeni fiind capabili să poarte o conversație într-o limbă străină. În cazul europenilor cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani, procentul este chiar mai ridicat. Patru din cinci tineri intervievați s-au declarat capabili să converseze într-o altă limbă decât cea maternă (European Commission, 2024). Rezultatele arată o creștere a procentului vorbitorilor de limbi străine de la ultimul sondaj Eurobarometru, desfășurat în urmă cu 12 ani, ceea ce ar indica eficiența politicilor lingvistice implementate la nivel european și locul acordat studiului limbilor străine în programele școlare. Literatura de specialitate prezintă însă date contradictorii pe tema învățării limbilor străine la vârste mici. Astfel, nu există un consens clar privind vârsta la care limbile străine ar trebui să fie introduse ca discipline în programa școlară și nici privind selectarea conținuturilor și a strategiilor didactice. În consecință, apar întrebări cu privire la modul în care limbile străine pot fi predate copiilor de vârstă mică și cum pot fi concepute manualele de limbi străine, astfel încât procesul de învățare să fie mai eficient, iar copiii să rămână motivați.

Lucrarea noastră își propune să aprofundeze această temă, printr-o analiză comparativă a unor manuale de limbi străine adresate copiilor din ciclul primar, în sistemul de învățământ românesc. Pentru analiză am avut în vedere două manuale de limba germană pentru elevii români și două manuale de limba română pentru clasele cu predare în limbile minorităților. Obiectul studiului de caz îl reprezintă categoria adjectivului și felul în care această temă este introdusă și explicată în manualele studiate. Așa cum vom detalia mai jos, categoria adjectivului prezintă similarități în limbile română și germană, vorbitorii străini învățând regulile acordului cu substantivul și flexiunea cazuală, pentru a putea identifica și utiliza corect desinențele. În cazul unor cursanți de vârstă mică, regulile numeroase pot fi dificil de reținut și de aplicat, de aceea categoria adjectivului poate constitui uneori o provocare, atât pentru elevi, cât și pentru profesori. Pe de o parte, este necesar ca elevii să își dezvolte vocabularul, integrând o serie de adjective uzuale, pentru a putea îndeplini sarcini de comunicare în limba-țintă. Pe de altă parte, corectitudinea gramaticală poate fi dificil de atins, mai ales la vârste mici și în

cazul în care elevii nu sunt familiarizați cu regulile gramaticale în limba maternă. În analiza noastră, vom urmări ce adjective sunt introduse în manualele pentru copii, în cadrul căror lecții și în ce măsură regulile gramaticale privind folosirea adjectivelor sunt prezentate elevilor.

2. Cadrul teoretic

Utilitatea învățării limbilor străine de la vârste mici constituie un subiect de dezbateri în literatura de specialitate. Kormos & Csizér (2008) susțin că elevii de școală generală sunt mai puțin motivați să învețe o limbă străină decât studenții și adulții, iar lipsa motivației ar putea duce la întârzieri în procesul de învățare. Un alt studiu arată că elevii care au început să învețe limba engleză în clasa a V-a tind să avanseze mai repede decât aceia care au început în clasa I (Baumert *et al.* 2020). Graham *et al.* (2017) au identificat o serie de factori care pot influența considerabil eficiența învățării limbilor străine de către elevi, evaluând performanțele școlare ale unor elevi din ciclul primar și din cel gimnazial. Astfel, autorii consideră că progresul elevilor în școala generală ar fi influențat considerabil de modul în care aceștia au învățat limba străină în clasele primare. Se recomandă ca timpul alocat predării limbii-țintă să fie de cel puțin 60 de minute pe săptămână în școala primară și competențele de comunicare scrisă să fie avute în vedere încă din această perioadă. În plus, elevii care au înregistrat progrese semnificative în decursul timpului au fost cei pregătiți de cadre didactice stăpânind limba-țintă la nivel de vorbitor avansat sau ca limbă maternă.

Este important de stabilit, totuși, cum sunt evaluați elevii participanți la astfel de studii, cu alte cuvinte conform căror criterii se consideră că aceștia stăpânesc mai mult sau mai puțin limba-țintă. Pentru copiii de vârste mici, mediul de învățare are un rol important, iar contextul instituțional s-ar putea să nu fie întotdeauna propice învățării. Scheffler (2015) arată că, la vârste mici, copiii învață mai bine într-un context informal, de exemplu acasă, cu explicații în limba maternă și în limba-țintă. În plus, corectitudinea gramaticală nu ar trebui să constituie o prioritate în învățarea limbii străine de către copii, deoarece elevii de vârste mici nu pot produce în scurt timp mesaje corecte din punct de vedere gramatical (Caselli *et al.* 2001). Învățarea cuvintelor cu rol gramatical și înțelegerea noțiunilor gramaticale se produc într-o etapă mai târzie a învățării, în timp ce în primele etape copiii învață substantive concrete, apoi verbe și adjective (Myhill 2010, Caselli *et al.* 2001).

Dezvoltarea vocabularului ar trebui să fie prioritară, deoarece doar în acest mod copiii își pot dezvolta competențele de receptare a mesajelor orale și scrise (Burgoyne *et al.* 2009). Însușirea vocabularului depinde de modul în care sunt introduse cuvintele noi. Pentru a reține mai ușor cuvintele și sensul acestora,

copiii au nevoie să primească mesaje coerente, structurate, care să aibă sens. Printre strategiile recomandate se numără repetarea cuvintelor, oferirea de informații suplimentare despre un anumit referent, învățarea cuvintelor grupate în perechi, formularea de enunțuri în loc de prezentarea unor cuvinte izolate, utilizarea unui suport vizual (Schwab și Lew-Williams 2020, Lee și Van Patten 2003). Învățarea multimodală este eficientă, deoarece explicațiile verbale se îmbină cu suportul vizual și inclusiv cu gesturi (Peker et al. 2018).

În cazul elevilor din învățământul primar, se observă necesitatea familiarizării treptate cu regulile gramaticale ale limbii-țintă, pentru a putea produce mai târziu mesaje corecte și inteligibile de către alți vorbitori. Așadar, autorii resurselor didactice ar trebui să țină cont de recomandările privind însușirea vocabularului de către elevi, oferind un suport vizual clar și atractiv, dar și să introducă enunțuri simple, conform regulilor gramaticale, grupate pe arii tematice.

3. Studiu de caz: adjectivul în limbile română și germană

În limbile flexionare, adjectivul reprezintă o parte de vorbire flexibilă, având drept principală trăsătură semantică raportarea la substantiv (Pană-Dindelegan 2005). Atât în limba română, cât și în limba germană, flexiunea adjectivală constituie o temă importantă pentru cursanții străini, care trebuie să înțeleagă relațiile morfologice și sintactice dintre diferitele părți de vorbire pentru a putea folosi forma corectă a adjectivului. La nivel morfologic, acordul cu substantivul îi impune adjectivului categoriile de gen, număr și caz, iar la nivel sintactic, adjectivul poate apărea în poziție de atribut adjectival în grupul nominal, de nume predicativ în grupul verbal, alături de un verb copulativ, sau de element predicativ suplimentar (Pană-Dindelegan 2005: 24).

Flexiunea adjectivului reprezintă formal categoriile flexiunii nominale în limba română și cuprinde forme distincte în raport de gen, număr, caz și determinare (Popescu-Marin, 2005: 141). Cei care învață limba română ca limbă străină trebuie să își însușească nu doar sensul adjectivelor învățate, ci și clasa flexionară căreia îi aparțin. În limba română se disting patru clase de adjective. Cele cu patru forme flexionare (de tipul *bun*, *bună*, *buni*, *bune*) au o formă pentru masculin singular, una pentru feminin singular (cazurile Nominativ și Acuzativ), una pentru masculin plural și una pentru feminin singular (cazurile Genitiv și Dativ) și plural (Popescu-Marin 2005: 146). Din clasa adjectivelor cu trei forme flexionare fac parte adjectivele cu omonimie de gen la plural (de tipul *larg*, *largă*, *largi*) și cele cu omonimie de număr la genul feminin (de tipul *plictisitor*, *plictisitori*, *plictisitoare*). Din categoria adjectivelor cu două forme flexionare fac parte adjective care nu prezintă diferențe de gen (de tipul *dulce*) sau de număr (precum *greoi*). Alte adjective cu două forme prezintă o formă pentru masculin singular și plural și

feminin plural și o a doua formă, specifică femininului singular (precum *gălbui*) sau o formă pentru masculin singular, feminin singular și plural și o formă aparte pentru masculin plural (de tipul *tenace*) (Brăescu 2021: 372; Popescu-Marin 2005: 147-1148). Adjectivele invariabile, cu o unică formă indiferent de gen, număr sau caz, formează o clasă aparte, în creștere (Popescu-Marin 2005: 151).

Acordul dintre adjectiv și substantivul regent presupune reiterarea totală a informației gramaticale exprimate de substantiv (Guțu-Romalo 2002: 12), ceea ce poate părea redundant pentru cursanții a căror limbă maternă nu este una flexionară. Printre erorile frecvente ale vorbitorilor nativi, semnalate de Valeria Guțu-Romalo (2002: 21), se numără realizarea incorectă a acordului atunci când centrul grupului nominal este multiplu sau nerespectarea formei adjectivale impuse de cazul regentului. Cea de-a doua eroare apare des atunci când centrul grupului nominal îl constituie un substantiv feminin în cazul genitiv sau dativ singular, caz special în care adjectivul calificativ are desinențe diferite de desinențele pentru cazurile nominativ și acuzativ. Astfel de situații se dovedesc dificile și pentru cursanții străini. Vorbitorii străini învață acordul dintre adjectiv și substantiv la nivelul începător și intermediar și au nevoie de practică pentru a înțelege, a recunoaște și a utiliza corect în enunțuri desinențele adjectivelor în raport cu cazul substantivului regent. Dificultățile mai pot proveni din numărul mare al alternanțelor fonetice întâlnite în flexiunea adjectivelor în limba română (precum *negru/neagră, tânăr/tineri, sărac/săraci, crud/cruzi* etc.) și din flexiunea unor adjective neregulate (precum *nou, roșu, rău* etc.) (Brâncuș, Saramandu 2006: 43-45).

În limba germană, adjectivul este antepus substantivului, dacă are rolul sintactic de atribut (*die rote Blume* „floarea roșie”). Adjectivul nu se declină dacă îndeplinește rolul de nume predicativ, precum în exemplul *Die Blume ist rot* („Floarea este roșie”). Nici adjectivele folosite adverbial nu au flexiune, precum în exemplul *Das Auto fährt schnell* („Mașina merge repede”), spre deosebire de construcția *das schnelle Auto* („mașina rapidă”).

Atunci când adjectivul este folosit atributiv (*attributive Adjektive*), se realizează acordul cu substantivul și adjectivul își schimbă forma, în funcție de genul, numărul și cazul substantivului. În mod similar cu limba română, limba germană are genurile masculin, feminin și neutru. Pentru a identifica desinența corectă a adjectivului, vorbitorul trebuie să cunoască, așadar, genul substantivului regent: *der höfliche Mann* („omul politicoș”), *die höfliche Frau* („femeia politicoasă”), *das höfliche Kind* („copilul politicoș”).

Cursanții străini se confruntă cu dificultăți, în primul rând în legătură cu tipul de declinare utilizat. În limba germană există două tipuri principale de declinare, în funcție de termenul antepus adjectivului. Declinarea tare (*die starke Deklination*) se folosește în cazul în care adjectivul nu este precedat de un alt termen sau termenul care precedă adjectivul nu are vreo terminație (Balcik et al. 2009: 196, Gubanova-Müller și Tommaddi 2015: 60-61). Printre termenii care solicită declinarea

tare se numără *manch* („unii”), *solch* („astfel, așa de”), *welch* („care, ce”), *viel* („mult”), *wenig* („puțin”), *einige* („câțiva/câteva”), *mehr* („mai mult”), *etwas* („ceva”) și numeralele. Deoarece primul termen nu are terminație, adjectivul preia terminațiile articolului, ca de exemplu: *welch schönes Mädchen* („ce fată frumoasă”), *solch kleines Kind* („așa un copil mic”) etc. Regula de bază este ca ultima literă a articolului să corespundă cu terminația articolului în cazul respectiv, așadar litera finală trebuie să fie *-r* pentru *der*, *-e* pentru *-die* și *-s* pentru *das*. Excepția este reprezentată de cazul genitiv, la substantivele masculine și neutre la singular, când adjectivul are terminația *-n*, deși articolul substantivului ar trebui să fie *des*: *alten Mannes* („al/a/ai/ale unui om bătrân”), *tiefen Meeres* („al/a/ai/ale unei mări adânci”). În schimb, pentru substantivele feminine, adjectivul păstrează terminația *-r*, care corespunde articolului *der*: *kurzer Straße* („al/a/ai/ale unei străzi scurte”), *junger Kollegin* („al/a/ai/ale unei colege tinere”).

Declinarea slabă (*die schwache Deklination*) se folosește atunci când adjectivul este precedat de articolul hotărât *der/die/das* sau de termeni precum *all*, *dieser* („acesta”), *jener* („acela”), *derselbe* („același”), *jeder* („fiecare”), *mancher* („unul”), *solcher* („așa”), *welcher* („care”) (Balcik et al. 2009: 197; Gubanova-Müller și Tommaddi 2015: 62-63). În această situație, adjectivul are terminația *-e* la feminin singular, la cazurile nominativ și acuzativ (*die junge Kollegin* „colega tânără”), la masculin singular în cazul nominativ (*der alte Mann* „omul bătrân”) și la neutru singular în cazurile nominativ și acuzativ (*das tiefe Meer* „marea adâncă”). În celelalte cazuri, pentru substantivele masculine, feminine și neutre la numărul singular apare terminația *-en*, articolul fiind cel care poartă desinențele: *dem schwarzen Hund* („câinelul negru”), *der alten Tante* („mătușii bătrâne”), *dem kleinen Kind* („copilului mic”). Terminațiile adjectivelor sunt similare la plural, pentru toate cele patru cazuri. La declinarea slabă, articolul are desinențe, în timp ce adjectivul aflat între articol și substantiv are terminația *-en*, indiferent de genul substantivului sau de caz: *der frohen Männer* („al oamenilor veseli”), *den schönen Frauen* („femeilor frumoase”), *die blauen Autos* („mașinile albastre”).

Limba germană cunoaște și un al treilea tip de declinare, declinare mixtă (*gemischte Deklination*) (Gubanova-Müller și Tommaddi 2015: 64). Sunt mai puțin numeroase situațiile în care se folosește această declinare, în comparație cu declinările precedente. Declinarea mixtă este necesară după articolul nehotărât *ein* („un”), după adjectivele pronominale *irgendein* („vreun”), *kein* („niciun”) și după adjectivele posesive *mein*, *dein*, *sein* („al meu”, „al tău”, „al său”) etc. În această declinare, adjectivul are de obicei terminația *-en*, cu câteva excepții: cazul nominativ al substantivului la genul masculin, numărul singular (*ein kleiner Hund* „un câine mic”), cazurile nominativ și acuzativ ale substantivelor neutre la singular (*kein freches Kind* „niciun copil obraznic”), cazurile nominativ și acuzativ ale substantivelor feminine la singular (*eine schöne Frau* „o femeie frumoasă”).

Declinarea adjectivului în funcție de articolul substantivului reprezintă o particularitate a limbii germane care se poate dovedi dificilă pentru cursanții străini (Rösch 2011: 81), mai ales la vârste mici. Cunoașterea sensului unor substantive nu asigură o comunicare corectă, ci este nevoie ca elevul să înțeleagă și să utilizeze corect și diferitele tipuri de determinanți care pot însoți substantivul (Vielau, 2012: 65). În literatura de specialitate se menționează tendința de combinare a metodei comunicative cu cea cognitivă, acordând atenție și cunoștințelor metalingvistice, pe lângă cele strict lingvistice (Rösch 2011: 89-91).

Din acest punct de vedere, învățarea limbii germane de către copii se realizează treptat, în mai multe etape. Introducerea adjectivelor se face după articole, adjective pronominale, numerale și adjective nehotărâte, iar la nivel comunicativ ar trebui integrată în exerciții privind descrierea persoanelor și a obiectelor din mediul înconjurător.

4. Adjectivul în manualele de limba germană pentru ciclul primar

Manualele analizate sunt realizate conform programei școlare în vigoare pentru învățământul primar și pot fi consultate gratuit la adresa <https://www.manuale.edu.ro/>.

Primul manual consultat este *Limba germană modernă. Clasa I. Partea I*, de M.G. Bertarini, A. Hallier, P. Iotti, S. Peri Steubing (Recanati, București: Eli & Centrul de Carte Străină Sitka, 2016). Manualul este structurat în patru unități, urmate de câteva materiale privind sărbătorile de toamnă (*Martinstag* / „Sfântul Martin”) și de iarnă (*Nikolaustag* / „Sfântul Nicolae”, *Frohe Weihnachten* / „Crăciun fericit”). Prima unitate, *Ein neuer Freund* („Un nou prieten”), are drept temă centrală prezentarea persoanelor, alături de învățarea salutarilor pentru diferitele momente ale zilei. Substantivele introduse în această unitate sunt doar masculine și feminine, iar dintre adjective apare adjectivul *gut* („bun”), în structura salutarilor, ca de exemplu *Guten Tag* („Bună ziua”), *Gute Nacht* („Noapte bună”). Așa cum era de așteptat, lipsesc explicațiile gramaticale, însă unitatea include, la final, o listă cu principalele substantive învățate, diferențele de gen fiind marcate cu ajutorul culorilor. La substantivele masculine, articolul *der* este colorat cu albastru, în timp ce la substantivul feminin *die Nacht* („noaptea”), articolul *die* este colorat cu roșu.

În unitatea a doua, *Schulsachen* („Rechizite”), substantivele noi sunt introduse cu ajutorul imaginilor, fără a fi menționat genul acestora. La finalul unității, lista recapitulativă include și substantive neutre, precum *das Buch* („cartea”) și forme de plural, *die Schulsachen* („rechizite”, „obiecte școlare”). Se păstrează codul culorilor, care înlocuiește informațiile metalingvistice. Astfel, articolul *der* pentru substantivele masculine este albastru, articolul *das* al substantivelor neutre este verde, iar articolul *die*, pentru substantivele la plural, este galben. Din această unitate lipsesc adjectivele, accentul căzând pe asocierea dintre obiecte și denumirea

acestora în limba germană, nu pe descrierea lor. Singurul adjectiv care apare aici este menționat abia la finalul unității, în două construcții: *sehr schön* („foarte frumos”) și *wie schön* („ce frumos”), dar nu cu rol sintactic de atribut, în acord cu un substantiv.

Adjectivele denumind culori apar în cea de-a treia unitate, *Farben* („Culori”). Aici sunt introduși termenii *rot* („roșu”), *gelb* („galben”), *blau* („albastru”), *rosa* („roz”), *orange* („portocaliu”), *grün* („verde”), alături de două adjective calificative, *gross* („mare”) și *klein* („mic”). Tema unității vizează descrierea obiectelor și exprimarea preferințelor, iar adjectivele sunt utilizate ca nume predicative. Cea de-a patra unitate, *Spielsachen* („Jucării”), introduce numerele de la 1 la 6 și adjective posesive, diferențiate în funcție de gen: *mein/meine* („meu”/„mea”), *dein/deine* („tău”/„ta”). În acest manual nu apar alte adjective și nici informații explicite privind declinarea substantivelor, punctul de interes fiind construirea de enunțuri scurte și simple, folosind verbul „a fi”.

Cel de-al doilea manual analizat este *Limba modernă germană. Clasa a II-a*. Vol. I, aparținând aceleiași echipe de autori, M.G. Bertarini, A. Hallier, P. Iotti, S. Peri Steubing (Recanati, București: Eli & Centrul de Carte Străină Sitka, 2016). Manualul cuprinde trei unități principale, urmate de materiale privind sărbătorile de sezon: *Martinstag* („Sfântul Martin”), *Advent*, *Frohe Weihnachten* („Crăciun fericit”). Prima unitate, *Mein Körper* („Corpul meu”), cuprinde denumirile părților corpului și descrierea persoanelor. Aici apar substantive în cazul acuzativ, cu articol nehotărât. Tot în această unitate sunt introduse noi denumiri de culori, *braun* („maro”), *violett* („violet”), *schwarz* („negru”), utilizate ca atribute alături de un substantiv. Elevilor le revine sarcina de a alege substantivul corect, ghidându-se după culoarea părților corpului (exercițiul 5, pagina 8). Mai departe, apar substantive precedate de două adjective, ambele la forme flexionare, precum *kurze blonde Haare* („păr scurt și blond”). În manual se păstrează listele recapitulative de termeni de la finalul fiecărei unități, respectând codul culorilor din manualul anterior, pentru a indica genul substantivelor. Pe lângă denumirile culorilor sunt introduse și adjectivele *kurz* („scurt”) și *lang* („lung”).

Unitatea a doua, *Mein Haus* („Casa mea”), se referă la descrierea locuinței. Aici sunt introduse substantive în cazul dativ, precedate de prepoziția *in* („în”) și de adjectiv posesiv: *in meiner Küche* („în bucătăria mea”). Numărul substantivelor noi este considerabil mai mare în comparație cu lecțiile precedente și include cu precădere substantivele denumind camerele și alimentele. În această unitate sunt menționate doar trei adjective la final, *kalt* („rece”), *warm* („cald”), *heiß* („fierbinte”), referitoare la descrierea alimentelor.

Animalele din gospodărie sunt prezentate în cea de-a treia unitate din manual, *Auf dem Bauernhof* („La fermă”). Tot aici sunt introduse și numerele între 11 și 20. Descrierea animalelor se limitează însă la utilizarea adjectivelor denumind culori, cu rol de nume predicativ, așadar fără a-și modifica forma: *Das Pferd ist schwarz*

(„Calul este negru”). Lista recapitulativă de termeni de la această unitate nu include adjective noi, ci mai multe substantive și numerale.

Câteva adjective mai apar în acest manual, în dialogul inclus în lecția *Frohe Weihnachten* („Crăciun fericit”). Adjectivele se referă la descrierea unor obiecte asociate cu sărbătorile de iarnă. Pe lângă adjectivul *schön* („frumos”), deja cunoscut elevilor, apar *teuer* („scump”), *toll* („minunat”) și *lecker* („gustos”), toate folosite ca nume predicative.

Cele două manuale de limba germană consultate nu conțin toate temele din programa școlară pentru întregul an, ci doar pentru primele trei luni de cursuri, până la vacanța de iarnă. Se observă că adjectivele prezente în aceste lucrări sunt în număr redus, în timp ce termenii noi sunt în majoritate substantive, verbe, pronume personale și numerale. Manualul pentru clasa I este alcătuit ținându-se cont de faptul că elevii nu știu să scrie la începutul anului școlar, așadar activitățile din primele unități au în vedere mai ales competențele de comunicare orală ale elevilor.

5. Adjectivele în manualele de limba română pentru minorități, la ciclul primar

Primul manual analizat este *Comunicare în limba română pentru minorități. Clasa I. Ce spune micul greieraș? Pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară*, de Tankó Veronika-Zita și Farkas Tünde-Jolan (Deva: Editura Corvin, 2014). Manualul are 64 de pagini și include numeroase teme sau mici unități de învățare. Nu sunt delimitate explicit capitole sau unități, dar se poate presupune că o lecție poate acoperi una sau două teme. Prima unitate presupune o recapitulare a noțiunilor acumulate în clasa pregătitoare. Celelalte unități se referă la teme precum prezentarea personală, corpul, culorile, obiecte de vestimentație, anotimpurile, casa, camera, familia, școala și clasa, zilele săptămânii și orarul, cumpărăturile, sărbătorile de iarnă și vacanța de iarnă. La finalul fiecărei teme sunt incluse două casete recapitulative, conținând cuvintele noi, respectiv noile structuri lexicale. În cadrul lecțiilor, termenii noi nu sunt însoțiți de traducerea în limba maternă. Un avantaj al manualului constă însă în faptul că include la final un mic dicționar român-maghiar, organizat tematic, în funcție de subiectele predate la clasă.

Primele adjective apar în cea de-a doua lecție (pagina 5), care se referă la prezentarea membrilor familiei. Aici sunt introduse adjectivele posesive, în structuri precum *mama mea*, *tatăl meu*, *bunica mea*, *bunicul meu*. Tot în această unitate sunt introduse adjectivele *mare* și *mic*, în exemplele „soră mică/mare”, „frate mic/mare”. Se evită aici folosirea gradului comparativ. În cea de-a treia lecție (pagina 6), despre culori, apar două grupuri nominale în care substantivul este însoțit de un atribut adjectival („creioane colorate”, „culoare preferată”). Cu excepția denumirilor culorilor, singurul adjectiv nou indicat la această temă este „preferat”, deși în caseta alăturată, conținând „structuri lexicale”, apare forma de feminin singular („culoare

preferată”). La tema următoare, „Jucării” (pagina 6), apare forma „preferată”, alături de trei adjective: *frumos-frumoasă, mic-mică, rotund-rotundă*. Printre structurile lexicale se numără două exemple cu adjectivele noi („păpușă frumoasă”, „minge rotundă”), dar și un exemplu în care este realizat acordul adjectivului cu substantivul regent fără ca forma să fi fost indicată explicit printre termenii noi (*mașinuța albastră*). În continuare, la unitatea „Rechizitele școlare” (pagina 8), se repetă la rubrica de structuri lexicale grupul „creioane colorate”, dar apare și „creion grafic”, expresie al cărei sens nu reiese clar din materialele prezentate în lecție.

Substantivele feminine și masculine la singular și plural sunt prezentate în lecția „Mă prezint” (paginile 10-11). Adjectivele referitoare la culori sunt reluate în lecția „Corpul meu: capul și fața” (pagina 13), când apar atât cu rol sintactic de nume predicativ („Părul meu este castaniu/șaten...” etc.), cât și cu rol de atribut („ochi albaștri”, „dinți albi”). Mai departe, adjectivele „curat” și „murdar” sunt introduse în lecția „Să ne îngrijim corpul” (pagina 14), în acord cu substantiv masculin și feminin. Pentru ambele adjective, sunt indicate formele de masculin și feminin singular în lista cuvintelor noi din lecție. Începând de la lecția următoare, „Culorile”, lista noilor cuvinte și structuri lexicale include și adjective în acord cu substantive la plural: „obraji roșii”, „dinți albi” (pagina 15), „pantaloni scurți” (pagina 16). La lecția „Îmbrăcămintea și încălțăminte mea” (paginile 16-17) apar diferite grupuri formate din substantiv și adjectiv, atât la singular, cât și la plural. Adjectivele utilizate sunt cu patru forme („șosete colorate”, „pulover gros”), cu trei forme („fustă lungă”, „tricou mic”) și cu două forme („bluză mare”, „bluză subțire”). Deși lista termenilor noi cuprinde doar formele de masculin și feminin singular ale adjectivelor („scurt, scurtă”, „gros, groasă”), printre noile structuri lexicale apare și forma de plural „groase” („mănuși groase”). Lecțiile următoare nu conțin adjective în număr mare, ci sunt selectate doar două sau trei adjective legate de tema tratată. Astfel, adjectivele cu sens opus „ordonat” și „dezordonat” sunt introduse la lecția „Camera mea”, „tânăr” și „bătrân” apar la lecția „Familia mea”, „harnic”, „voios” și „ascultător” sunt utilizate la lecția „Colegii, învățătoarea/învățătorul”, iar „zemos”, „gustos” și „sănătos” sunt introduse la lecția „La piață”. Elevii pot fi avantajați de faptul că unele adjective se repetă, astfel adjectivul „curat” apare în mai multe lecții, la fel și structura „creioane colorate”, și substantivele denumind relații de rudenie, însoțite de adjective posesive. În lecția „Camera mea” apar și adjective participiale, în exemple de tipul „Mașinuța este parcată sub masă”.

În comparație cu manualele de limba germană analizate, acest manual de limba română prezintă un număr mult mai mare de cuvinte noi, din diferite clase de cuvinte, în special substantive și verbe. Adjectivele sunt în număr mai restrâns față de substantivele introduse și se repetă, ceea ce permite elevilor să le fixeze mai bine. Cu toate acestea, nivelul general de dificultate al manualului este considerabil mai ridicat decât în cazul manualelor de limba germană. Manualul

poate fi util în special pentru acei elevi care au deja unele cunoștințe de limba română, dobândite probabil prin învățarea informală, în cadrul familiei sau prin școlarizarea din timpul clasei pregătitoare. Nu este o resursă didactică destinată cursanților de vârste mici care nu sunt deloc familiarizați cu limba română, deoarece volumul de informații ar putea fi ridicat pentru aceștia.

Cel de-al doilea manual analizat este *Comunicare în limba română pentru școlile și secțiile cu predare în limba germană. Manual pentru clasa I* (București: editura Litera, 2022), de Gabriela Bărbulescu, Daniela Beșliu, Ionela-Petronela Ceccarelli, Nicoleta Stănică. Spre deosebire de manualul precedent, acesta are 128 de pagini și este destinat utilizării pe parcursul întregului an școlar. Manualul este structurat în 10 unități principale, cu teme „În familie”, „La școală”, „Despre anotimpuri”, „Despre sărbători”, „Despre corpul meu”, „La joacă”, „În oraș”, „La sat”, „În natură”, „În timpul liber”. Unitățile sunt urmate de un mic dicționar român-german, intitulat „Vocabular de bază”, care prezintă principalii termeni noi, grupați tematic, în funcție de unitățile de învățare parcurse. La final, manualul include și o secțiune destinată cadrelor didactice, prezentând, pentru fiecare unitate, conținuturile noi, activitățile de învățare recomandate și vocabularul de bază pe care elevii trebuie să și-l însușească.

În acest manual, primele adjective apar în unitatea a doua, care tratează teme despre activitățile la școală. Adjectivele sunt cele care descriu culorile: „verde”, „galben”, „mov”, „roșu”, „portocaliu”, „albastru” și sunt prezentate sub formă de listă, după ce au fost introduse substantive care denumesc rechizite școlare. Sensul adjectivelor este ușor de înțeles, fiecare dintre acestea fiind notat într-o casetă separată, colorată în culoarea corespunzătoare. Adjectivele sunt utilizate pentru a forma scurte enunțuri, prin care elevii descriu obiectele folosite la școală. Se observă că prezentarea adjectivelor nu ține cont de categorizarea acestora în funcție de numărul de forme. Astfel, adjectivul invariabil „mov” apare alături de adjective cu două forme („verde”), cu trei forme („roșu”, „portocaliu”) sau cu patru forme („albastru”, „galben”). Tot în această lecție apare adjectivul posesiv „meu”.

Mai multe adjective cu diferite forme apar în unitatea a treia, privind anotimpurile. Vocabularul indicat la lecția despre iarnă conține adjectivul „rece” și perechile de antonime „frig/cald”, „gros/subțire”, „alb/negru”. Adjectivele apar în cadrul unui exercițiu din lecție (pagina 33), în enunțuri în care se respectă regula acordului cu substantivul regent. În enunțuri, adjectivele au rolul de atribute adjectivale („haine subțiri”, „haine groase”) sau de nume predicative („Închețata este caldă”, „Zăpada este albă”). Precum în manualele analizate mai sus, nici aici nu apar explicații gramaticale.

Unele adjective denumind culori se repetă în unitatea 4 („Despre sărbători”), de data aceasta în acord cu un substantiv regent la plural („ouă roșii, galbene, verzi”). Tot aici sunt introduse două adjective la forma de feminin singular („gustoasă”, „delicioasă”). Mai multe substantive însoțite de adjective apar în

secțiunea de recapitulare a acestei unități și în cea de evaluare, precum „glob mic”, „brad înalt”, „mănuși albastre”, „steluță roșie” (paginile 49-50).

În unitatea a cincea, „Despre corpul meu”, sunt prezentate mai multe adjective care descriu fructe și legume. Adjectivele sunt ordonate într-un tabel cu patru categorii, referitoare la culoarea, forma, mărimea și gustul alimentelor. Unii termeni conțin formele pentru masculin și feminin singular (de exemplu, „roșu/roșie”, „rotund/rotundă”), în timp ce alți termeni au numai forma de masculin singular (de exemplu, „mic”, „amar”). Formele de plural nu apar deloc, ceea ce se explică prin modul în care este formulată sarcina de lucru: copiii trebuie să descrie un fruct sau o legumă, așadar un singur referent. Adjectivul „sănătos”, cu forma de feminin singular „sănătoasă”, este prezentat în această unitate, în lecția „Fac sport”, la rubrica de vocabular (pagina 60), deși apare în lecțiile anterioare cu rol de atribut adjectival („copii sănătoși”, „mâncare sănătoasă”, la pagina 51) sau ca adverb („Mănânc sănătos”, la pagina 56 și 58). Adjectivele referitoare la culori sunt utilizate și în unitatea următoare, „La joacă”, pentru descrierea persoanelor și a jucăriilor.

Câteva adjective noi apar în unitatea 7, „În oraș”, folosite în descrieri simple ale unor locuri din oraș: „bolnav”, „amuzant”, „interesant”, „prețios”, „vechi” (pagina 75), însă acestea nu constituie tema principală a unității și nu se regăsesc în exerciții. Acordul adjectivului cu substantivul regent la singular și la plural este introdus mai clar în unitatea 9, în care sunt prezentate două enunțuri, unul cu subiect la singular, celălalt cu subiect la plural: „Bradul este verde/înalt. Brazii sunt verzi/înalți” (exercițiul 3 b, pagina 99). Enunțurile nu fac parte dintr-un text-suport, ci constituie un model propus de autori pentru efectuarea unei sarcini de lucru. În prima parte a exercițiului, elevii ar trebui să învețe câteva substantive la singular și la plural. Substantivele sunt „brad”, „copac” și „piatră”, toate prezentând alternanțe fonetice la plural. În continuare, elevii au de construit enunțuri după modelul oferit, descriind caracteristicile referentului la singular și la plural. Exercițiul ar putea fi problematic pentru elevi, deoarece substantivele sunt noi, iar exercițiul presupune folosirea acestora cu articol hotărât, deși formele articulate nu apar anterior în lecție. Mai departe, elevii trebuie să realizeze acordul dintre adjectivul cu rol de nume predicativ și substantivul-subiect, chiar dacă formele adjectivelor nu au fost clar explicate și asociate cu substantive de genuri și numere diferite.

Pe baza listei finale din secțiunea de vocabular, se observă că sunt introduse în total peste patruzeci de adjective, pe lângă substantive și verbe. Majoritatea adjectivelor sunt termeni folosiți frecvent, precum „mare”, „mic”, „lung”, „scurt” sau numele de culori, însă se observă că unele adjective uzuale, precum „frumos”, „urât” sau „bun”, apar extrem de rar în manual. În ansamblu, ambele manuale de limba română se remarcă prin densitatea informațiilor, conținând diverse enunțuri care necesită cunoașterea unor reguli gramaticale pentru a fi alcătuite corect de către elevi.

6. Concluzii

În urma analizei comparative, se observă atât asemănări, cât și deosebiri între materialele didactice consultate. Lipsa informațiilor metalingvistice referitoare la adjective este o trăsătură comună pentru toate manualele, în special pentru cele de limba germană ca limbă străină. Informațiile referitoare la genul substantivelor sunt transmise indirect, prin culorile diferite cu care sunt marcate articolele corespunzătoare (*der* pentru masculin, *die* pentru feminin, *das* pentru neutru). Articolul *die*, utilizat la plural pentru toate substantivele, în limba germană, este marcat cu o culoare diferită, semnalizând astfel și diferența de număr la substantive. Manualul de limba germană destinat clasei I propune doar enunțuri scurte și simple, în care apare verbul *sein* („a fi”), iar adjectivele îndeplinesc rolul de nume predicativ, situație în care nu mai au flexiune. Situațiile în care substantivul este precedat de articol sau neînsoțit de articol apar în manualul pentru clasa a II-a. Tot în acest manual apar adjective cu rol de atribut adjectival, așadar preluând cazul, genul și numărul substantivului regent.

Utilizarea unui cod al culorilor pentru marcarea diferențelor de gen și de număr în cazul substantivelor este vizibilă și în manualele de limba română ca limbă străină pentru elevii clasei I. Deși nu sunt notate explicit reguli privind flexiunea adjectivelor, se observă că încă de la primele lecții apar adjective atât cu rol sintactic de atribut, cât și cu rol de nume predicativ. Exemple conținând substantive însoțite de adjective apar de la primele lecții, fără notarea explicațiilor pentru diferențele de formă ale adjectivelor, de la un enunț la altul. În alcătuirea manualelor de limba română pare să primeze orientarea comunicativă, în timp ce învățarea gramaticii cade într-un plan secundar. În lecții sunt introduse adjective din toate categoriile, cu patru, trei, două forme sau invariabile. Lipsesc însă explicațiile privind diferențele dintre formele adjectivelor (precum în exemplele *copii sănătoși*, *mâncare sănătoasă*, amintit mai sus). Pe alocuri, este dificil pentru cursanți să urmărească alternanțele fonetice, de tipul *negru/neagră*, *albastru/albaștri* etc. În comparație cu manualele de limba germană, cele de limba română se remarcă așadar printr-un grad mai ridicat de dificultate la nivel gramatical în introducerea adjectivelor.

Din perspectivă lexicală, am observat diferențe între manualele analizate. Astfel, cele de limba germană conțin un număr redus de adjective pentru clasa I și un număr ușor mai ridicat pentru clasa a II-a. Manualele de limba română sunt mai bogate din punctul de vedere al vocabularului și introduc mai multe adjective, chiar din primele capitole. Adjectivele privind culorile sunt cele mai frecvente, prezente în toate manualele analizate, alături de câteva adjective posesive. În ceea ce privește adjectivele calificative, sunt introduși unii termeni legați de descrierea vestimentației, a alimentelor, a obiectelor și a persoanelor. În manualele de limba română se preferă introducerea adjectivelor în perechi antonimice, iar formele

cele mai frecvente sunt de masculin și feminin singular. Apar însă diferențe între formele adjectivelor notate la rubrica de vocabular (în general, pentru singular) și cele utilizate în lecție (uneori, pentru plural). Sunt necesare mai multe exemple sau texte-suport pentru a permite elevilor să observe mai clar situațiile în care se utilizează fiecare formă. Este de presupus însă că manualele nu sunt concepute drept resurse didactice exhaustive și că le revine cadrelor didactice sarcina de a completa informațiile lacunare sau neclare din anumite lecții.

Manualele analizate diferă și în ceea ce privește caracteristicile cursanților cărora le sunt destinate. Cele de limba germană ca limbă străină au în vedere elevi de vârstă mică și care nu dețin cunoștințe anterioare de limba germană. În contrast, cele de limba română ca limbă străină introduc mai devreme texte cu un grad mai ridicat de dificultate, unele părând a fi destinate copiilor cu limba maternă română. Astfel de materiale ar putea fi parcurse ușor de către elevii care au avut sau au contact cu limba română într-un cadru informal, în familie sau în afara instituției de învățământ. Pentru acei elevi care nu sunt deloc familiarizați cu limba română, ar putea fi însă dificil să acumuleze vocabularul nou și să producă enunțuri corecte gramatical într-un interval scurt de timp, pe parcursul anului școlar. Ar fi de dorit ca alcătuirea manualelor de limba română pentru elevii cu alte limbi materne să țină cont de principiile predării limbii române ca limbă străină și să introducă noile informații în mod gradat, de la simplu la complex, oferind mai multe exemple, pentru a facilita învățarea în context.

Referințe

- Balcik, I., Röhe, K., Wróbel, V., 2009, *PONS. Die große Grammatik. Deutsch*. Stuttgart: PONS GmbH.
- Baumert, J. et al., 2020, „The Long-Term Proficiency of Early, Middle, and Late Starters Learning English as a Foreign Language at School: A Narrative Review and Empirical Study”, *Language Learning. A Journal of Research in Language Studies*, 70:4, 1091-1135.
- Brăescu, R., 2021, „Adjectivul și grupul adjectival”, în G.Pană Dindelegan, M. Maiden (coordonatori), *O gramatică a limbii române altfel*. București, Univers Enciclopedic Gold.
- Brâncuș, G., Saramandu, M., 2006, *Morfologia limbii române*, ediția a 3-a. București, Editura Credis.
- Caselli, M.C. et al., 2001, „Lexical Development in English and Italian”, în M.Tomasello, E. Bates (eds.), *Language Development. The essential readings*. Oxford, Blackwell, 76-108.
- Commission of the European Communities (2005). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. The European Indicator of Language Competence*. Brussels, 1.8.2005. Disponibil la adresa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0356&qid=1731770218608>
- European Commission (2024). *Press release. New Eurobarometer shows Europeans' positive attitude towards language learning*. Brussels, 21 mai 2024. Disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2686
- Graham, S., Courtney, L., Marinis, T., Tonkyn, A., 2017, „Early Language Learning: The Impact of Teaching and Teacher Factors”, *Language Learning*, 67:4, 922-958.
- Gubanova-Müller, I., Tommaddi, F., 2015, *PONS. Grammatik in Bildern. Deutsch als Fremdsprache*. Stuttgart, PONS GmbH.

- Guțu Romalo, V., 2002, „Despre «acord»: reguli și abateri”, în G. Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*. București, Editura Universității din București, 11-30.
- Kormos, J., Csizér, K., 2008, „Age-Related Differences in the Motivation of Learning English as a Foreign Language: Attitudes, Selves, and Motivated Learning Behavior”, *Language Learning*, 58:2, 327-355.
- Lee, J.F., VanPatten, B., 2003, *Making Communicative Language Teaching Happen*. Second edition, Boston, McGraw Hill.
- Myhill, D., 2010, „Understanding language development”, în D.Wyse, R.Andrews, J.Hoffman (eds.), *The Routledge International Handbook of English, Language and Literacy Teaching*. Oxon, New York, Routledge, 216-227.
- Pană-Dindelegan, G., 2005, „Adjectiv”, în Bidu-Vrâncianu, A. et al., 2001, *Dicționar de științe ale limbii*. București, Nemira, 24-25.
- Peker, H. et al., 2018, „Teaching and learning vocabulary in context: Examining engagement in three prekindergarten French classrooms”, *Foreign Language Annals*, 51, 472-483.
- Popescu-Marin, M., 2005, „Adjectivul”, în Guțu-Romalo, V. (coordonator), 2005, *Gramatica limbii române*. București, Editura Academiei Române, 141-179.
- Rösch, H., 2011, *Deutsch als Zweit- und Fremdsprache*. Berlin, Akademie Verlag GmbH.
- Scheffler, P., 2015, „Introducing very young children to English as a foreign language”, *International Journal of Applied Linguistics*, 25(1), 1-22.
- Schwab, J.F., Lew-Williams, C., 2020, „Discontinuity of reference hinders children’s learning of new words”, *Child Development*, 91(1), 29-41.
- Vielau, A., 2012, *Handbuch Deutsch als Fremdsprache. Einführung in die kommunikative Grammatik*. Oldenburg. Disponibil la: www.axel-vielau.de

